

KUNDALIK TURMUSHDA SODIR BO'LADIGAN FAVQULODDA VAZIYATLARDA BIRINCHI TIBBIY YORDAM

Abduraxmonova Madina

*Marg'ilon Abu Ali ibn Sino nomidagi
Jamoat salomatligi tibbiyot texnikumi
o'qituvchisi*

Muhtaram Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyevning g'oyalari, tashabbuslari va bevosita rahnamoligi ostida barcha sohalarda o'tkazilayotgan samarali islohotlar, dastur va rejalar, amaliy say-harakatlar avvalambor, inson uchun, uning manfaatlari, farovon va baxtli hayoti, xavfsizligi va orzu-umidlarini ro'yobga chiqishiga qaratilmoqda. Biz nimaniki rejalashtirmaylik, nimaniki amalga oshirmaylik, nimagaki intilmaylik – barchasining bosh maqsadi inson va uning farovon hayotini ta'minlash bo'lib qolmoqda.

Tinchlik – Ollohning buyuk ne'mati, hammamiz uchun ham hayotimiz asosi, barcha orzu-umidlarimiz manbai ekanligini doimo his qilishimiz kerak.

Faraz qilaylik, tasodifan baxtsiz hodisa ro'y berdi. Bu holatda ko'pchilik o'zini yo'qotadi, vahimaga tusha boshlaydi, shoshib qoladi va ortiqcha asabiylashadi yoki tez tibbiy yordam kutadi, lekin o'zlari hech narsa qilisha olmaydi.

Ammo shunday baxtsiz hodisa yuz berishi mumkinki, tez tibbiy yordam xizmati yoki tibbiy yordam xodimining yetib kelishi, yohud ushlanib qolishi va jabrlanuvchining sog'lig'ini va hatto hayotini saqlab qolish uchun zudlik bilan yordam berish zarur bo'lib qoladi.

Shuning uchun har bir kishi birinchi yordam ko'rsatish sohasida elementar bilimga ega bo'lishi juda muhimdir deb o'ylayman.

Ma'lumki, hayot fani insonlardan ikki asosiy vazifani talab qiladi: o'rganish va o'rgatish. Bu borada biz talabalarga davlatimiz tomonidan bilim olish, xavfsizlik ko'nikmalarini egallash uchun yetarlicha imkoniyatlar yaratilgan. Jumladan, Farg'ona Davlat Universitetida Respublika va Farg'ona viloyati xokimiyati hamda Viloyat favqulodda vaziyatlar boshqarmasi tomonidan belgilangan “Kundalik turmushda sodir bo'layotgan favqulodda vaziyatlarni oldini olish va ularni bartaraf qilish” kabi bir qator ko'rsatmalari asosida ham bilim olib kelmoqdamiz. Buyuk fiziolog Aristotelning shunday iborasi bor “Eng birinchi baxt sog'lik, ikkinchisi esa go'zallikdir”.

Birinchi yordam baxtsiz hodisa yuz bergan joyda jabrlanuvchining salomatligiga zarar tegishi yoki bevosita xavf solish darajasini kamaytirish yoki shunday hodisalarning oldini olish maqsadida, ko'rilishi zarur bo'lgan chora tadbirlarni o'z ichiga oladi. Birinchi yordam ko'rsatish, malakali mutaxassislarning, tez yordam mashinasining, yoki tibbiy xodimning yetib kelishigacha va jabrlanuvchi haqida bundan keyingi g'amho'rlikni o'z zimmalariga olgunlariga qadar amalga oshiriladi.

Nihoyatda muhim vazifalardan biri, jabrlanuvchidan qo'rquv natijasida paydo bo'lgan asabiy zo'riqishini bartaraf etish, uni tinchlantirish va himoyalanganlik hissini singdirish uchun, unga diqqat-e'tibor bilan munosabatda bo'lishdan iborat.

Favqulodda holatlarda shikastlangan fuqarolarga ko`rsatiladigan birinchi tibbiy yordamning asosiy vazifasi tezkor choralar ko`rish bilan ularning hayotini saqlab qolish, azob-uqubatlarini imkoniyat darajasida kamaytirish, ro`y berishi mumkin bo`lgan turli asoratlarning oldini olish yoki kasallikning kechishini yengillashtirishdan iboratdir.

Birinchi tibbiy yordam shikastlanish hodisasi sodir bo`lgan joyda shikastlanganlarning o`z-o`zlari va bir-birlariga o`zaro yordamlari sanitar drujinachilar tomonidan ko`rsatilishi mumkin. Birinchi tibbiy yordam turkumiga quyidagi chora-tadbirlar kiradi: Qon ketishini vaqtincha to`xtatish; badanning jarohatlangan yoxud kuygan joyiga toza steril bog`lam qo`yish; sun`iy nafas oldirish va yurakni bilvosita massaj qilish, uqalash; turli zahriqotillarga qarshi emdori, antidot (ziddizahar)lar yuborish, antibiotiklar berish, og`riq qoldiradigan, tinchlantiradigan dorilar yuborish (ayniqsa, shok vaqtida); yonib turgan kiyimni o`chirish, shikastlangan odamni transport vositasida bir joydan ikkinchi joyga ko`chirish uchun uning shikastlangan joyini qimirlamaydigan qilib bog`lash (transport immobilizatsiyasi), odamni issiq va sovuq harorat ta`siridan asrash, uning muzlab qolgan badanini isitish; turli zaharlovchi moddalar bilan shikastlanganlarga gazniqob kiydirish, ularni xavfsiz joylarga olib chiqish shuningdek, qisman sanitariya ishlovlarini zudlik bilan o`tkazish va hakoza.

Birinchi tibbiy yordamni mumkin qadar tez va qisqa fursatlarda ko`rsatish kasallik va shikastlanishlarning keyinchalik qanday o`tishi, oqibati nima bilan tugashi, ba`zan esa, shikastlanganlarning hayotini asrab qolish uchun nihoyatda muhim ahamiyatga egadir. Ko`p miqdorda qon ketayotgan, elektr tokidan shikastlangan, suvga cho`kkan paytda yurak faoliyati to`xtab, nafasi chiqmay qolgan va yana boshqa shunday og`ir hollarda albatta, birinchi tibbiy yordam ko`rsatilishi zarur. Basharti, ko`plab odamlar bir yo`la birinchi tibbiy yordam ko`rsatishga muxtoj bo`lishsa, bunday yordamning muddatlari hamda navbati belgilanadi. Ayniqsa, bolalarga va shu fursatda kechiktirib bo`lmas birinchi tibbiy yordam ko`rsatilmasa hayotdan ko`z yumish ehtimoli bor bo`lgan shikastlanganlarga birinchi navbatda tibbiy yordam ko`rsatiladi.

Ayni paytda bir yo`la har xil turdagi shikastlanishlarga duchor bo`lgan fuqarolarga birinchi tibbiy yordam ko`rsatish uchun ayrim usullar tartibini ham belgilab olish lozim. Bunda avvalo shikastlangan odamning hayotini saqlab qolishga imkon beradigan eng zarur amallarga asosiy e`tibor beriladi. Chunonchi, son suyagi ochiq sinib, arteriyadan qon oqib turgan vaqtda birinchi navbatda hayot uchun xatarli bo`lgan qon ketishini to`xtatish, keyin jarohatga toza, steril bog`lam qo`yish va shundan so`ng oyoqni qimirlamaydigan qilib bog`lash (immobilizatsiya qilish)ga kirishiladi. Singan suyakning o`z joyidan siljimasligi uchun maxsus shina-taxtakach yoki o`sha sharoitda ko`zga tashlanib, qo`lga ilingan yana boshqa barcha imkoniyatlar, tabiiy, hayotiy yordamchi vositalardan foydalanish lozim.

Har bir kishi birinchi yordam ko`rsatish sohasida elementar bilimga ega bo`lishi juda muhimdir.

Xulosa

Mamlakatimiz aholisi tinchligi va osoyishtaligini ta`minlash, ularni ro`y berishi ehtimoli bo`lgan turli ko`rinishdagi ofatlardan muhofaza qilish, amaliy mashqlarni kuchaytirish borasida O`zbekiston Respublikasi Favqulodda vaziyatlar vazirligi va uning quyi tizimlari tomonidan bir qancha tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Insoniyat va jamiyat rivojlanishining hozirgi bosqichi ilm-fan va texnikaning jadal taraqqiy qilishi hamda ulkan yiituqlari bilan xarakterlanadi. Kishilarning mehnat qilish va dam olish sharoitlarini yaxshilash ularning umrini uzaytiradi. Biroq texnika taraqqiyoti odamga zararli ta'sirotlar xavfini oshiradi. Ko'rilayotgan profilaktik chora-tadbirlarga qaramay, transport vositalarining ko'payishi bilan ulardan shikastlanish hollari ortib bormoqda. Har yili minglab kishilar transportdan shikastlanib halok bo'ladi, ko'plari esa mayib-majruh bo'lib qoladi. Shikastlanganlarning hayotini qutqarib qolishga qaratilgan choralar orasida birinchi tibbiy yordamning ahamiyati katta, u nechog'li tez ko'rsatilsa, samaradorligi shunchalik yuqori bo'ladi.

Respublikada tibbiyot muassasalari soni yil sayin ko'payib bormoqda, shunga yarasha shifokorlar, feldsherlar, hamshiralar, laborantlar ko'proq tayyorlanmoqda. Bu aholiga malakali tibbiy yordam ko'rsatishni yuqori darajada olib borishni va davolash natijalarini keskin yaxshilash imkonini beradi. Biroq tez tibbiy yordam xizmati yuksak darajada tashkil qilingan bo'lsada, to'satdan kasallanish va baxtsiz hodisalarda yaqin joydagi fuqarolar shifokorgacha birinchi tez tibbiy yordam ko'rsata olmasalar, kutilgan natijalarga erishib bo'lmaydi. Aholini birinchi tibbiy yordam ko'rsatish qoidalariga o'rgatishga intilishning sababi ham aynan ana shunda.

Birinchi tez tibbiy yordam ko'rsatishning umumiy qoidalari maktabda, oliygoxlarda o'rgatiladi, u o't o'chiruvchilar, militsiya xodimlari, transport haydovchilarni tayyorlash o'quv dasturiga ham kiritilgan. Harbiy xizmatchilar ham tez tibbiy yordam ko'rsatishni o'rganadilar.

Fuqaro muhofazasi bo'yicha mashg'ulotlarning o'qitilishi, mutaxassislar malakasi, o'quv sinflari, auditoriyalarning jihozlanishi, ko'rgazmali va o'quv qo'llanmalari bilan ta'minlanganligi, ta'lim muassasalarining Favqulodda vaziyatlarda to'g'ri harakat qilish rejasi, muassasa xodimlari bilan olib borilayotgan mashg'ulotlar kishilarda Favqulodda vaziyatlarning oldini olish va bartaraf etish, birinchi yordam ko'nikmalarini oshirishda ahamiyatga ega.

Fikrim yakunida shuni alohida qayd qilishim lozimki, har xil ko'rinisdagi Favqulodda vaziyatlar, ular tufayli ko'rilayotgan moddiy va ma'naviy zararlardan jarohatlanish oqibati o'z vaqtida ko'rsatilgan yordamga ko'p jihatdan bog'liq bo'ladi. Shuning uchun har bir ishlovchi bevosita baxtsiz hodisa sodir bo'lgan joyda birinchi yordam ko'rsatishni bilishi kerak.

Shunday ekan favqulodda vaziyatlar ta'sirini kamaytirish, oldini olish, bartaraf etish chora tadbirlarini ishlab chiqish, to'g'ri harakat qilish hamda birinchi tibbiy yordam berishni bilish har birmizni burchimizdir.

Bugungi kunda kundalik turmushda sodir bo'layotgan favqulodda vaziyatlar tufayli kishilarni shikastlanishi kuzatilar ekan, har bir inson bilishi va uddalashi kerak bo'lgan birinchi yordam berish tartibi to'g'risidagi yusoridagi bir qator bilimlarni bilishi lozim deb o'ylayman.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Y.Allayorov, Y.Tojiboyev «Favqulodda vaziyatlarda tez tibbiy yordam assoslari» Toshkent-2015 y.

2. O.Qudratov, T. G`aniev «Favqulodda vaziyatlarda fuqaro muhofazasi». Toshkent-2018 y.
3. M.Tojiev, I.Ne'matov, M.Ilhomov «Favqulodda vaziyatlar va fuqaro muhofazasi» Toshkent-2020 y.